

CUMHURİYET HALK PARTİSİ KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN TOPLUMSAL PROFİLİ*

Zeliha SAĞNIÇ**

ÖZ

Parlamentolar, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan bir yapıya sahip olmalıdır. Meclise seçilen kişilerin taşıdığı toplumsal özellikler, diğer vatandaşların meclis içerisinde temsilini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu nedenle meclis içerisine seçilen kadın parlamenterlerin de toplumsal özellikleri oldukça önem taşımaktadır. Bu çalışma, Cumhuriyet Halk Partisinden, 1935-2018 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) seçilen 173 kadın milletvekilinin toplumsal özelliklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda milletvekillerinin, doğum ve seçim bölgeleri, eğitim düzeyleri, meslekleri, Türkçe dışında bildikleri yabancı diller, meclise girmeden önce yaptıkları işler ve medeni durumlarına ait veriler elde edilmektedir. Bu çalışma TBMM'de en uzun süre temsil edilen bir parti olan Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın milletvekillerini tarihi bir perspektiften ele alması açısından önem taşımaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi, Türk siyasetinde liberal, modern, çağdaş, laik bir parti olarak yer almaktadır. Tüm bu niteliklerin kadın temsilini pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca kadın kollarının kurucusu ve kadın kotası gibi kadına yönelik pozitif ayrımcılık içeren uygulamaları kabulü ile de kadının siyasal alandaki temsilinde etkili olması beklenmektedir. Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nde kadınların temsilinin düşük olduğu görülmektedir. Kadınların düşük siyasal temsili, parlamenter demokrasi, cinsiyet eşitliği ve kadınların siyasal katılımı gibi bakımlardan önemli bir sorundur.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Temsil, Kadın Temsili.

SOCIAL PROFILE of FEMALE MP's of the REPUBLIC PEOPLE'S PARTY

ABSTRACT

This study includes the social characteristics of 173 female deputies from the Republican People's Party who entered the parliament between 1935-2018. For this purpose, the data obtained are the birth and election regions, education levels, professions, languages they know other than Turkish, the jobs they did before entering the parliament and their marital status. Social characteristics are one of the most important factors affecting qualified representation. Parliament should be a mirror of the society and should reflect the socio-economic and cultural characteristics of the society. For this reason, the social characteristics of the women parliamentarians elected into the parliament are very important. This study is important in that it deals with the women deputies who entered the parliament from the Republican People's Party, a party that has been represented for the longest time in the parliament, from a historical perspective. The Republican People's Party takes place in Turkish politics as a liberal, modern, contemporary and secular party. All these qualities should positively affect the representation of women. In addition, it is expected to be effective in the representation of women in the political arena, with the founder of women's branches and the acceptance of practices that include positive discrimination against women, such as the women's quota. The numerical ratios show that the representation of women in the Republican People's Party is quite low. The limited number of representation is an obstacle to overcoming the problems of every woman in the society and for women to reach the state.

Keywords: Politics, Represented, Women's Representation.

Atıf: SAĞNIÇ, Z. (2022). "Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili", *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*, (3), 317-345.

Citation: SAĞNIÇ, Z. (2022). "Social Profile of Female MP's of the Republic People's Party", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 317-345.

Başvuru / Received: 09 Mart 2022 / 09 March 2020

Kabul / Accepted: 19 Mart 2022 / 19 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

* Bu çalışma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında hazırlanmakta olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Türkiye'de Kadınların Siyasete Katılımının Tarihsel Seyri başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

** Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, E-mail: sagniczeliha@gmail.com ORCID Numarası: 0000-0002-9012-5418

EXTENDED SUMMARY

Today's states have a tendency to improve and develop their democracies day by day. One of the most important nuances of democracy is political participation. Political participation is important in determining the power, taking part in the power and directing the administration as the individual wishes. For this reason, political participation is necessary for every individual in the society. However, it is a well-known fact that women show less participation than men. Political life has been created according to masculine practices, and power and authority are seen as a concept that belongs entirely to men and has survived to the present day. This established system prevents women's inclusion in the political arena and reduces their representation.

The biggest obstacle to women's entry into the political arena is gender inequality. Gender-based discrimination, division of labor and the distribution of power by gender are strengthened by current gender phenomena, and as a result, women's incomplete participation in politics and their underrepresentation. When socio-cultural and economic characteristics of women are added to this table, it becomes a big dead end. In this context, the subject of this study is to evaluate the representation problem based on the social characteristics of women parliamentarians of the Republican People's Party. The aim of the study is to discuss the studies and approach of the Republican People's Party on the political representation of women. It is also to evaluate the parliamentary representation by examining the social profiles of women deputies. To achieve this aim, demographic data of 173 female deputies representing CHP in parliament between 1935-2018 are obtained. Birth and election regions of the deputies, education levels, known foreign languages, professions, marital status are among the data obtained. As a data collection method, literature review, which is a qualitative data collection tool, is used. Data are obtained by examining the minutes on the Parliament page and the findings in the parliamentary encyclopedias. Obtained data are organized in Excel environment.

The inability of many adults to participate in the political arena is an important democracy problem in Turkey. The majority of adults who do not participate in the political arena are women. The traditional social structure of Turkey, the behavior patterns attributed to women and gender perceptions, and the preferences of the parties are among the obstacles to this participation. The importance of this study is that the women deputies who entered the parliament from the Republican People's Party, which has been represented for the longest time in the Turkish parliament, in history; It is important in terms of evaluating representation rates,

women's policies of the party, and social characteristics from a broad perspective. The Republican People's Party is a party that adopts the ideology of social democracy in political life and has based its dynamics on democracy. An evaluation is made based on the assumption that women's representation is insufficient in the CHP, which adopts a secular, democratic, contemporary, modern and liberal party identity. In terms of all these discourses, this study is important in terms of revealing their contributions to Turkish democracy from the perspective of women.

The political journey of women parliamentarians in the Republican People's Party, which started in 1935, was interrupted from time to time and experienced a significant decrease in their rates in some parliamentary periods. Women's parliamentary ratios fluctuate over time, gaining an unstable appearance. As a result of the data obtained, 17 women deputies represented the CHP in total. In the 10th and 12th periods, no women from the CHP could enter the parliament. 55 female deputies who entered the parliament could not be re-elected. 45 female deputies were able to be elected more than once. Bihlun Tamaylıgil was the person who could be elected to the parliament the most from the CHP, and he carried out his work for 5 consecutive terms. The CHP had at least one female deputy in 1950, that is, in the 9th term of the parliament and in the 11th term of the parliament, which started in 1957. The highest number of deputies entered in the 25th and 26th terms. The 25th term, which started on June 7, 2015, ended on November 1, 2015, and the 26th term was entered with the same number of women deputies. These periods are the periods when the highest number of women deputies in the history of the CHP was reached. 21 female deputies are from the CHP in the parliament.

To summarize the obtained data; The rate of attorneys who are university graduates is 80.9%. While 12.1% of this rate has a master's degree, 14.5% of them have a doctorate. 61.8% of female deputies speak at least one language other than Turkish. The most widely known languages among women deputies are English and French. Looking at the distribution of occupations, the education sector ranks first with 23.1%. In terms of work done by women parliamentarians, the field of education ranks first with 27.7%. The rate of female deputies who are faculty members is also quite high (15%). 72.3% of the deputies are married. It is known that 125 surrogates have children. Looking at the birth regions of female proxies, the Marmara Region ranks first with 37%. There is no member of parliament born in Southeast Anatolia. Looking at the electoral regions, Marmara Region ranks first with 36.4%. When a comparison is made with the birth regions, a decrease is observed in the rates of Marmara, Central Anatolia and Black Sea regions. In the light of all these data, it is seen that the women parliamentarians

who entered the parliament from the CHP have more social characteristics than the other women in the society. The presence of women who have reached a certain age and have reduced their household responsibilities in the parliament is also predominant.

The majority of the women deputies from the Republican People's Party who entered the parliament are distinguished people who are well educated, enter good universities, have certain prestigious professions in the society, and speak a language other than Turkish. It is a problem to what extent they represent women of lower status in Turkish society. Still, the solution to women's problems must come from their fellows. Women parliamentarians who enter the parliament should work on women's problems and act as mediators in reaching a solution. They should strive to remove both social and political obstacles in front of every woman in the society one by one. Members of parliament are working on this issue. However, more effective studies should be carried out in order to break the social development and patriarchal structure. It is necessary to raise awareness of women from all walks of life in the society. Gender inequality should also be gradually eliminated through policies to raise awareness of women who raise future generations. Not only women, but also men should be conscious in order to overcome the representation problem.

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilini Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) örneği üzerinden ele alarak değerlendirmektir. Bu amaçla 1935-2018 yılları arasında CHP üyesi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) seçilen 173 kadın vekile odaklanmaktadır. Çalışmamıza konu olan dönemler arasında CHP’den TBMM’ye toplamda 3692 milletvekili girmiş, bunların 173’ü kadındır (TÜİK 2021). CHP’den parlamentoya seçilen kadın milletvekillerinin nitelikli temsilini araştıran bu çalışma aynı zamanda kadınların, parti içerisindeki konumunu ve temsilini tarihsel bir perspektiften analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kadın vekillerin demografik verilerinden yola çıkılarak toplumsal özellikleri üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla 1935-2018 yılları arasından CHP’yi TBMM’de temsil eden 173 vekilin demografik verileri derlenerek sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında değerlendirme yapılmaktadır. Parlamentoda toplumu temsil eden grubun özellikleri aktarılmak istenmektedir. Veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması kullanılmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi resmi sayfasında yer alan tutanaklardan, meclis arşivinden ve milletvekillerinin bilgilerinin yer aldığı TBMM albümünden yararlanılmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Çalışmadan elde edilen bulgularla parlamentoya seçilen kadın milletvekillerinin toplumun genelini daha özelden toplumda yer alan kadınların toplumsal niteliklerini yansıtmadığı değerlendirilmektedir. Tek parti döneminden günümüze kadar geçen tüm dönemlerde parti bazında toplumu temsil eden guruplarda varsa toplumsal ve ekonomik değişim ele alınmaktadır. Tüm bu veriler ışığında Cumhuriyet Halk Partisinden meclise seçilen kadın milletvekillerinin, hem toplumsal özellikleri ortaya konulmaya çalışılmış hem de hangi toplumsal kesimleri ve seçim bölgelerini temsil ettikleri açıklamaya çalışılmıştır.

Bir toplumda her bireyin, toplumsal ve siyasal alana, eşit düzeyde erişebilmesi ve katılımı o toplumun demokratik gelişmişlik düzeyini ifade etmektedir. Demokrasi de diğer tüm ideolojiler gibi eksiklikleri, eleştiriye açık yönleri olan bir sistemdir. Demokrasinin tüm kurum ve yapıları ile yerleşmesi ve gelişmesi, eksikliklerinin giderilmesi toplumun bütün kesimlerinin ortak çabası ile mümkündür. Bu çerçevede kadınların eşit yurttaşlar olarak siyasal yaşama aktif katılımı ve bunun için gerekli yasal ve toplumsal düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. Zira kadınların siyasetteki düşük temsili önemli bir sorundur ve birçok ülkede kadın hareketinin en önde gelen gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Kadınların taleplerinin artması ve bilinçlenmesi ile birlikte artık görmezden gelinemeyecek bir problem haline geldi. Birçok ülke bu konuda kota benzeri pozitif ayrımcı politikalar geliştirmiş ve kadınların siyasi alandaki görünümünü daha iyi duruma getirmişlerdir.

Türkiye’de kadınların hak mücadelesi, Osmanlı Devleti’nde başlamış cumhuriyetin erken döneminde de devam etmiştir. Söz konusu mücadelenin bir parçası olarak kadınlar 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkası ismi ile parti kurma girişiminde bulunmuşlardır. Parti kurma çabasının arkasında kadınların genel olarak toplumsal yaşama daha özelden ise siyasete aktif katılımını sağlama amacı bulunmaktadır. O dönem desteklenmeyen kadınların, bu çabaları erkek hegemonyası nedeniyle sonuçsuz kaldı. Kadınlar çok geçmeden Türk Kadın Birliği ismi ile bir dernek kurarak hak taleplerine devam ettiler. Özellikle siyasi alan vurgusu olan bu dernek, kadınların siyasete girmeleri gerekliliğini savundu. Kapatılma tehlikesi yaşansa bile hak taleplerinden vazgeçmeyen kadınlar muvaffak oldular (Kaplan 1996: 272) Tevhidi Tedrisat ve Medeni Kanun’un kabulü ile kadın haklarında önemli derecede iyileşme yaşandı. Cumhuriyetin kurucu seçkinleri başta Atatürk, olmak üzere kadın haklarını tanımanın ve kadınların siyasal toplumsal yaşama katılmanın öneminin farkında idiler. Dahası, kadınların siyasal toplumsal yaşama erkekler ile eşit yurttaşlar olarak katılımını çağdaşlaşmanın ve modernleşmenin bir göstergesi olarak değerlendirmekteydiler. Bunun sonucu olarak devrim niteliğinde birçok düzenleme yaptılar. Bunların başında da kadınlara seçme ve seçilme hakkının

tanınması gelmektedir. 1930 yılında yerel seçimler dört yıl sonra ise genel seçimler için kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanıyan yasal düzenleme yapıldı.

Her topluma has belirli davranış kalıpları bulunmaktadır. Bir toplumda yerleşik olarak var olan davranış kalıpları o toplumun kültürünün de bir parçasını oluşturmaktadır. Kültürü oluşturan bu unsurlar kimi zaman kadınların aleyhine olmaktadır. Yerleşik olarak görülen ataerkil yapı, Türk kültüründe de yoğun bir şekilde görülmektedir. Evli kadınların eşlerine, çocuklarına, evlerine bakması beklenirken bekâr kadınlarında anne, babasına yardım, kardeşlerinin bakımı ve yine ev alanı ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri olarak adlandırılan bu unsurlar topluma o kadar nüfuz etmiştir ki kimi zaman farkında olmadan kabullenme sağlamıştır (Giddens 2000: 102). Cumhuriyetin getirisi ile toplumsal alana çıkan kadın başta aileleri olmak üzere birçok engelle de karşılaşmaktadır. Öte yandan kadınlara atfedilen belirli toplumsal cinsiyet rolleri de kadınların siyasal toplumsal yaşama katılımı bakımından belirleyici olabilmektedir. Nitekim cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda da kadınlar öğretmenlik, hemşirelik gibi kadına atfedilen ve artık onunla özdeşleşmesine neden olan meslek alanlarına yönlendirildiler. Yine erkekler açısından bakıldığında, siyasal alanda onlarla özdeşleşen alanlardandır. Bu algının günümüzde bile devam ettiğini gözlemlemek mümkündür. Kadınların seçme ve seçilme hakkını kazandığı 1930 yılından günümüze kadar geçen sürede önemli gelişmeler yaşanmış olsa da bu alandaki çeşitli kalıp yargılar yaygın olarak devam edebilmektedir.

Çok partili yaşama geçiş siyasal alanda rekabeti de beraberinde getirmiştir. Kadınlar bu durumdan uzun süre olumsuz etkilenmişlerdir. Özellikle taşrada siyasetin erkek egemen yapısı ile birleştiğinde partiler arası rekabet kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilini olumsuz etkilemiştir. Bu süreç kadınlar için en olumlu gelişme CHP bünyesinde kurulan kadın kollarıdır. Kadın kolları ile kadınların siyasal yaşama aktif katılımı ve deneyim kazanmaları hedeflenmiştir. Madalyonun görünmeyen yüzünde ise kadınların oy potansiyeli olarak görülmesi yatmaktadır. Siyasal partilerin kadınların oy potansiyelini fark etmesi kadınlara yönelik söylemlerinde değişimine neden olmuştur. Ne var ki çok partili yaşama geçildikten itibaren yaklaşık yarım asır boyunca kadınların TBMM’de temsil ortalaması yüzde üçün altında seyretmiştir. Bununla birlikte bir yanda 1980 sonrası kadın hareketinin verdiği mücadele gerekse kentleşme, eğitim vb. göstergelere de yansıyan toplumsal gelişmeler kadınların siyasete katılımı ve temsilinde belirgin bir artış yaşanmasını beraberinde getirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Cumhuriyet Halk Partisi, cumhuriyetin ve modernliğin kurucusu, laik bir parti olarak siyasi hayattaki varlığını sürdürmektedir. Türkiye’de cumhuriyetin kuruluşuna ve batılı tarzda çağdaş bir toplumun inşasına öncülük etmiş bir partidir. TBMM’de en uzun süre yer alan bir parti olarak CHP, kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilini ve de bu alandaki tarihsel gelişimi anlamak açısından önem taşımaktadır. Buradan hareketle CHP üyesi olarak TBMM’ye seçilen kadın milletvekillerine ait doğum yeri, seçim bölgesi, mesleği, seçilmeden önce yaptığı işler, eğitim durumu, Türkçe dışında bildiği diller gibi verileri esas alan bir tartışma yürütülecektir. Tartışma Türkiye’de kadınların temsilini hem niceliksel hem de niteliksel olarak değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Temsil konusunu önemli kılan neden ise parlamentoların siyasi karar alma merkezinde bulunmasıdır. Kısacası toplumun siyasal merkezini oluşturmaktadır. Öte yandan milletvekilleri, yürüttükleri gerek yasama gerekse denetim faaliyetleri ile birlikte toplumu etkileyen, dönüşmesinde rol alan öncülerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, kadınların eşit yurttaşlar olarak toplumsal yaşama aktif katılmasında kadınların karar alma süreçlerine doğrudan katılımı önem arz etmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisinin Türk Siyasal Yaşamında Yeri ve Tarihi

Cumhuriyet Halk Partisi, 9 Eylül 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından kuruldu. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin devamı niteliğinde kurulmuş, milli mücadeleyi örgütleyen, devleti kuran, çok partili hayata geçişe öncülük eden bir partidir. Mustafa Kemal’in yazdığı Halk Fırkası Nizamnamesinde (1923) partinin amacı; Türkiye’yi çağdaş bir devlet konumuna yükseltmek, hukuk egemenliğini sağlamak, ulusal egemenliğin halk tarafından halk için gerçekleştirilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir (Güneş Ayata 2010: 63). Parti ile özdeşleşen “altı ok” 1931 yılında kabul edildi. Cumhuriyetçilik, laiklik, halkçılık, milliyetçilik, devletçilik ve inkılâpçılık geçmişten günümüze kadar varlığını koruyarak partinin simgesi haline gelmiştir (Güvenç 2002: 110). 1950 yılı itibarıyla CHP’nin, 27 yıllık tek parti iktidarı fiilen sona ermiş ve çok partili hayata geçilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi, 1950’ye kadar geçen sürede devleti ve demokrasiyi kuran parti misyonuna sahipken, 1950 sonrasında muhalefet partisi olarak Türkiye siyasetindeki yerini almıştır. Muhalefete düşmesinden sonra partinin ideolojisinde de ilk kez değişikliklere yer verildi. 1957 seçimleriyle de istediğini elde edemeyen CHP, yoğun çalışma dönemine girerek gerek politikalarda gerekte söylemlerinde önemli revizyonlar yaşadı. Dünyada yaşanan modernleşme, demokratikleşme, düzen değişiklikleri Türkiye’yi özellikle 1960’lı yıllarda etkisi

altına aldı. Göç, kentleşme, sanayileşme gibi dinamikler ve bunların getirdiği toplumsal sınıflar ortaya çıktı. CHP’de kaçınılmaz olarak ve seçimleri kazanma arzusu ile değişim sürecine girdi. Tüzüğünü yenileyen CHP yoksul, ezilen, emekçi kesimlerin yanında olduğunu ve sosyal adaleti, demokrasiyi, eşitliği, adil paylaşımı temel alan sosyal demokrasiyi savunduğunu ilan etmiştir (URL-1). Partinin ideolojik değişimi 1965 yılında parti kimliğinin sosyal demokrat olarak tanımlanmasında ifadesini buldu. ‘Sosyal demokrasi’ veya ‘demokratik sol’ kavramları ‘ortanın solu’ kavramının yerine geçti ve bu kavramlar parti tüzüğünde de yer aldı (Tütüncü 2008: 79).

1980 Askeri darbesi sonrası kapatılan CHP ancak on yıldan uzun bir süre sonra tekrar siyaset sahnesine dönmüştür. 1992 yılında parti kurultayı toplandı ve Genel başkanlığa Deniz Baykal seçilerek, ‘yeni sol’ anlayışıyla siyaset arenasına tekrardan girdi. 1999 seçimlerinde % 10’luk seçim barajını geçemeyerek meclis dışında kalan CHP 2002 yılındaki genel seçimlerde ikinci parti olarak tekrar TBMM’ye girdi. 2010 yılında yapılan genel kurultayda parti yönetiminde önemli değişiklikler oldu ve Kemal Kılıçdaroğlu, genel başkanlığa seçildi (Şen ve Yenigün Altın 2019: 201). CHP’nin “Çağdaş Türkiye İçin Değişim” sloganı ile toplanan, 14. Olağanüstü Kurultayında program ve tüzük değişikliğine gerçekleşti. Cumhuriyet Halk Partisi, günümüzde Kemal Kılıçdaroğlu’nun genel başkanlığında 135 milletvekili ile ana muhalefet partisi olarak TBMM’de temsil edilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2021).

Cumhuriyet Halk Partisi’nin Kadın Politikası

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye’yi kuran öncü kadrolar tarafından kurulan bir partidir. Özellikle tek parti dönemi boyunca ülkeyi yönetmiş sonraki dönemlerde ise TBMM’de temsil edilmiş, bu itibarla Türkiye’nin siyasal toplumsal tarihinde önemli bir yere sahip bir partidir. Türkiye’nin batılılaşma-çağdaşlaşma çabalarında özel bir yeri vardır. Öte yandan Türkiye’nin çağdaşlaşma yönündeki çabalarında genel olarak kadın haklarının daha özeldir ise kadınların siyasal yaşama eşit yurttaşlar olarak katılımı ve siyasal temsili önemli bir yer tutmaktadır. Bunun bir sonucu olarak özellikle CHP idaresindeki tek parti döneminde kadınları ilgilendiren önemli reformlar hayata geçirilmiştir. Medeni Kanun ile de desteklenmiş, kadınların toplumsal ve siyasal alanda görünürlüğünün artması hedeflenmiştir (Ülger 2017: 30-31). Laik hukuk ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına açılması mümkün kılınmıştır. Eşitlikçi kamu politikaları ile de devlet bu katılımı teşvik ederek desteklemiştir. Çok eşlilik yasaklanmış, boşanmanın sadece yargı önünde olması, kadınlara erkekler ile eşit miras hakkının tanınması, eğitim gibi birçok yasa kabul edilmiştir (URL-2). Söz konusu reformlar arasında

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

konumuz açısından kuşkusuz en önemlisi seçme ve seçilme hakkının tanınmasıdır. Yaraman'a göre bu hakkın verilmesinin arkasında Batılılaşma tezahürünün mecliste makyavelist ve belki de zorunlu konsensüs oluşturması vardır. Mecliste ve toplumsal alanda patriarkal yapı ortadan kalkmadığı için erkekler bunu bir tehdit olarak görmemektedirler. Bu nedenle de kadınlara siyasi hak büyük oranın kabulü ile verildi (Yaraman 2015). Kadının toplumsal siyasi yaşama katılımını artırmak üzere çeşitli düzenlemelere öncülük etmiş olsa da CHP'nin parti içi örgütlenmesinde kadınların daha fazla temsili ve katılımı konusunda aynı ölçüde aktif bir tutum izlediğini söylemek güçtür. Parti programı ve tüzüğünde kadınlar lehine düzenlemelerin yapılması zaman almıştır. Bu anlamda ilk önemli düzenleme kadın kollarının kurulması olmuştur.

CHP'nin 26 Kasım 1951 tarihinde 9. Kurultay'ında gençlik ve kadın kolları kurulması kararlaştırılmış yasal kuruluş olması 1960 yılını bulmuştur. CHP, kadın kollarının temelinde iki parametre yer almaktadır. Birincisi kadınların taleplerini ve beklentilerini parti politikası haline getirmektir. İkincisi ise partinin hedeflerini, politikalarını kadınlara ileterek oy toplama amacıdır (Çadır 2011: 54). Bir diğer husus ise söylemde daha fazla dile getirilen bir amaç vardır ki temsil sorunu ile de doğru orantılıdır. Bu amaç kadınları önce siyasi alana daha sonra da parlamentoya aşamalı bir şekilde taşımaktır. Ne var ki karar alma süreçleri söz konusu olduğunda kadınları bu denli etkin görememekteyiz. Kendini işine adayan ve verilen görevin dışına çıkanlar ise "hırslı" olarak etiketlenilmektedir (Güneş Ayata 2011: 268-269). Cumhuriyet Halk Partisi, sonraki yıllarda kadın sorunları üzerinde de durdu. Mevcut kanunlarda yer alan kadın-erkek eşitliğinin önündeki engellerin kaldırılması amacıyla 1989 yılında hazırlanan yasa teklifinde CHP'nin öncülü konumundaki SHP'nin imzası bulunmaktadır. Benzer şekilde aynı yıl SHP'nin de üyeleri arasında olduğu Sosyalist Enternasyonal organizasyonunda siyasette kota görüşmeleri yapıldı. Bu doğrultuda SHP, 1989'da tüm yönetim organlarında %25 olarak kota uygulamasını başlattı (Karakaş 2019: 70). Kadın kotası 2012 yılında yapılan bir değişiklikle %33'e yükseltilmiştir. Tüzüğüne göre milletvekili genel seçimlerinde merkez yoklamasıyla belirlenecek adayların saptanmasında, Parti Meclisi seçiminde, il genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri adaylarının belirlenmesinde, kongre ve kurultay delegesi seçimlerinde belirlenen kota uygulaması kullanılmaktadır (Cansun 2013: 213). 1994 yılına gelindiğinde Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin uygulama alanında da işlerlik kazanacağını belirten CHP, kadınları yönetim alanına dahil etme, eğitim alanındaki engellerinin kaldırılması, çalışma alanında yaşanan tüm ayrımcılıklar konuları üzerinde durdu. Lakin kadınların siyasette yer

almasının önündeki engellerin nedeni ortaya konmadığı gibi, bu engellerin nasıl ortadan kaldırılacağına dair tatmin edici bir açıklamada getirilmemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi tüzüğünde kadınları ilgilendiren değişiklikler özellikle Kemal Kılıçdaroğlu zamanında ivme kazandı. Kemal Kılıçdaroğlu ile yapılan tüzük değişikliğinde CHP'nin ilkeleri arasında insan hak ve özgürlüklerini sağlamak, hukukun üstünlüğünü, cinsiyet eşitliğini, çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi desteklemek bulunmaktadır. Parti programında ise partinin öncelikleri arasında *“Kadının, yönetimde, siyasette, çalışma yaşamında, eğitimde, hukukta, evrensel hak ve özgürlüklerde ve diğer tüm alanlarda erkeklerle eşit haklara ve olanaklara, sahip olduğu, her türlü toplumsal ve fiziki baskıdan uzak, özgürce yaşadığı toplumdur. Bunu sağlamak için gerektiğinde kadının lehine pozitif ayrımcılık yapan yapısal düzenlemelerdir”* biçiminde maddeye yer verildi (URL-1). Cumhuriyet Halk Partisinin hem programında hem de tüzüğünde kadın sorunu demokrasi sorunu olarak değerlendirilmektedir. Kadınlara her alanda fırsat eşitliği sağlanması amaçlanmaktadır. Bunun için öncelikli yöntem kadınların eğitilmesi olarak belirlenmiştir. Kadınların özgürleşmesini, feodal yapıyı yıkmayı, çevre baskısından kurtarmayı hedefleyen CHP, çözüm yolu olarak eğitim ve kültürü göstermektedir. Bunun yanı sıra kadınların lehine pozitif bir ayrımcılık içeren politikalar da sorunun çözümü konusunda bir yöntem olarak sunulmaktadır. Eğitim ve kültür yoluyla kadının özgürleşmesi gerektiği savunulmaktadır. Böylelikle toplumda yer alan her kadın bilinçlenecektir. Cumhuriyet Halk Partisinin, parti programı ve tüzüğünde yer alan maddeler kadın konusunda ilerleme kaydetmiştir. Bununla birlikte tüm bu maddelerin işlerliği tartışmaya açıktır. Uygulama kısmında da çeşitli sorunların olduğu anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde Kadının Siyasal Temsili

Kadınların siyasal yaşama katılımı ve siyasal temsili meselesi oldukça geniş ve çeşitli problemler de içeren bir konudur. Bu sorunların temelleri arasında Türkiye'de siyasi partilerin merkeziyetçi yapısı, aday belirleme yöntemleri gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisinin gerek programında gerekse tüzüğünde siyasal alanda kadın temsiline artırılması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Parti tüzüğünde ilk olarak adayların saptanması bölümünde kadın temsiline yer verilmektedir. Yine Kotalar başlıklı bölümde de kadın temsiline önem verildiğine değinilmektedir. Parti programında ise *“Kadını-Erkeği Her Alanda Eşit Türkiye”* söylemi ile birçok bölümde eşitlik vurgusu dile getirilmektedir. Nitekim parti tarihine bakıldığında tek parti dönemi kadınların hak kazanımı bakımından eşsiz bir niteliğe sahiptir. Batılılaşma ve modernleşme çabaları kapsamında 1934 yılında kadınlara ulusal parlamento için

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

seçme ve seçilme hakkı tanındı ve ertesini yıl yapılan seçimlerde 17 kadın milletvekili TBMM'ye girdi. Öte yandan bu dönemde parlamentoya giren kadınlar cumhuriyetin ve modernleşmenin sembolü olarak öne çıktılar. Dahası bazı araştırmacılara göre bu dönemde kadınlar güçlü bir politik varlık olamadılar (Metintaş 2018: 93). “Kadın devrimi” olarak nitelendirilen bu hak ile modern, seçkin, meslek sahibi kadınlar meclisteki yerlerini aldılar. Batılılaşma, uygarlaşma, modernleşmenin simgesi haline geldiler. Meclise giren ilk grubun temsil bakımından en önemli noktası Satı Çırpan gibi köyden gelen kadın varlığının da olmasıdır (Çakır 2019: 209). Ne var ki kadınların siyasetteki görünürlüğü uzun sürmedi zira çok partili hayata geçilmesini takip eden yaklaşık yarım asır boyunca TBMM'deki kadın temsil oranı yüzde üçün altında seyretmiştir.

CHP'nin tarih içerisinde yönetim organlarında görev yapan kadın sayısı oldukça sınırlıdır. Sadiye Hanım, tarihte ilk kez 1930 yılında Artvin ili Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya beldesinde iki yıl belediye başkanı görevini icra etmiştir (Bürgin vd. 2017). CHP'de kadın grup başkanvekili 1996 yılında bu göreve getirilen Oya Araslı'dır. Aynı göreve 2011 yılında Emine Ülker Tarhan getirildi. TBMM'de şimdiye kadar kadın başkan seçilmemiştir. Ancak TBMM başkanvekili olarak görev yapan kadın vekiller vardır. CHP üyesi olarak bu göreve seçilen ilk kadın başkanvekili Nermin Neftçi'dir. Güldal Mumcu ise aynı görevi 2007-2015 yılları arasında icra etmiştir. Aysel Baykal, İstanbul İl Genel Meclis Üyeliği ve başkanvekilliği, İstanbul Belediyesi Meclis Üyeliği yapmıştır. 1979-1980 tarihleri arasında ise Cumhuriyet Senatosu CHP İstanbul senatörlüğü ve devlet bakanlığı yaptı (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2021).

Türkiye'de bir kadının büyükşehir belediye başkanı olarak seçilmesi kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının verildiği tarihten yaklaşık 85 yıl sonradır. 2019 yılında yapılan son yerel seçimlerde CHP'nin kazandığı 11 büyükşehir belediyesinden sadece bir tanesinde (Aydın) kadın (Özlem Çerçioğlu) başkan seçilmiştir. Son yapılan genel seçimlere gidildiği tarihte Cumhuriyet Halk Partisinin yönetim organlarındaki kadın temsili yaklaşık %30 civarındadır. CHP'nin yüksek disiplin kurulunda toplamda 15 tane üye bulunurken bunların 5 tanesini kadınlar oluşturmaktadır. Gonca Yelda Orhan, Gülsüm Filorinalı, Gülşah Deniz Atalar, Saniye Barut ve Tuba Torun bu görevi icra etmektedirler (URL-3). CHP'nin Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyelerine bakıldığında 15 tane üyenin sadece 4 tanesinin kadın olduğu görülmektedir. Söz konusu üyeler genellikle kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ile uyumlu alanlar ile ilgili görevlere getirilmişlerdir. Gamze Akkuş İlgezdi, genel başkan yardımcısı olmakla birlikte tanıtım ve halkla ilişkiler kısmında görev yapmaktadır. Gökçe

Gökçen, gençlik politikaları, Gülizar Biçer Karaca insan hakları, Lale Karabıyık ise eğitim politikaları kısmında çalışmaktadır (URL-4). İl ve ilçe yönetim kademeleri itibariyle bakıldığında CHP'nin 81 ilin dört tanesinde il başkanı kadın olup ilçe bazında bu sayı 45'tir. Görev yaptıkları bu iller İstanbul, Kayseri, Diyarbakır ve Kütahya'dır (URL-5). Parti içi kadın temsilinde öne çıkan bir pozisyon da genel sekreterliktir. 2022 yılı itibariyle genel sekreter Selin Sayek Böke'dir.

Cumhuriyet Halk Partisi Üyesi Kadın Milletvekillerinin Genel Görünümü

Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Cumhuriyet Halk Partisinden 1935-2018 yılları arası dönemde toplam 3510 erkek ve 173 de kadın parlamenter yer almıştır. Söz konusu vekillerin parlamento dönemlerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Yıllar ve dönemler itibariyle bakıldığında Cumhuriyet Halk Partisi'nin TBMM'deki temsil oranı dalgalı bir görünüm arz ettiği görülmektedir. CHP'nin TBMM'de en uzun süre yer alan siyasi parti olduğu göz önüne alındığında bu sayının oldukça az olduğu görülecektir. TBMM'ye seçilen kadın vekillerin siyasi partilere göre dağılımında CHP ikinci sırada yer almaktadır. En fazla kadın milletvekiline saflarında yer veren, 217 milletvekili ile AK Parti'dir (Yüksel 2021b: 111-114).

Türkiye'de kadınların parlamentoya ilk defa girdikleri 1935 yılında TBMM'ye giren kadın vekil oranı % 4,5'tir (Gençkaya 2011: 14). Sonraki üç seçim döneminde bu oran azalma eğiliminde olsa da dönemin dünyadaki genel eğilimleri ile karşılaştırıldığında görece yüksek olduğu görülmektedir. Tek parti döneminde kadın temsil oranlarının görece yüksek olmasında kadınların siyasal temsilini çağdaşlaşma ve batılılaşmanın bir göstergesi olarak gören hakim anlayışın önemli etkisi vardır. Öte yandan çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte kadınların TBMM'deki temsil oranlarında dramatik düşüş meydana gelmiştir (Yüksel 2021a: 164). Bu duruma neden olarak tek parti döneminde kadınlara yüklenen modernleşmeyi ve Batılılaşmayı topluma aktaran kimliklerini çok partili hayatla birlikte kaybetmeleri olarak gösterilebilir. Ayrıca Türk siyasetinin çok partili sisteme geçişi ile siyasal alanda siyasi partiler arasında iktidar mücadelesi ve rekabet arttı. Bu durum kadınların siyasetteki görünürlüğü bakımından olumsuz rol oynadı. Bu dönemde en yüksek kadın temsilci sayısı 3 ile sınırlı kaldı. TBMM'de kadın temsil oranındaki düşüş eğilimi CHP için de geçerlidir. Nitekim 1950 yılından 2002 seçimlerine gelene kadar geçen sürede CHP'den toplam seçilen 1125 milletvekilinden sadece 14 tanesi kadındır.

Özellikle 1990'lı yıllarla birlikte artan küreselleşme ile Türkiye'de de birtakım değişimler görüldü. 1980 sonrası oluşan siyasi ortam kadın hareketlerinin de gelişimini etkiledi.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Hem liberal özgürlükler vaadi ile bireyi sözde özgürleştiren hem de söylemsel olarak baş tacı ettiği bireyi, pratikte her türlü baskıya boyun eğmeye zorlayan çelişkiler içerisinde kadın hareketi de toplumsal alanda alevlendi (Karagöz 2008: 170). Yaşanan kentleşme, küreselleşme olarak ifade edilen dünyanın geri kalanı ile artan bütünleşme özellikle de Avrupa Birliği üyelik süreci ve kadınların artan eğitim imkânları gibi gelişmelerin de etkisi ile kadınların siyasi alandaki görünürlüğü ve etkinliği 1990'lardan itibaren artış eğilimine girdi (Yüksel 2021a) Özellikle Cumhuriyet Halk Partisinde, 2002 seçimleri ile birlikte kadın parlamenter oranı hızlı bir artış yaşadı. Bir önceki döneme oranla neredeyse altı katı kadar bir farkla kadın parlamenterler mecliste yer aldı. Bununla birlikte temsil oranı gelişmiş ülke ortalamalarının altındadır ve kadın hareketinin talep ettiği düzeylerin gerisindedir.

Tablo 1: Dönemler İtibariyle Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekillerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı
Kadın-Erkek Milletvekili Dağılımı

Dönemler	Toplam	Erkek	Kadın	Kadın %
5.Dönem (1935-1939)	399	381	18	4,5
6.Dönem (1939-1943)	429	413	16	3,7
7.Dönem (1943-1946)	455	439	16	3,5
8. Dönem (1946-1949)	397	388	9	2,3
9. Dönem (1950-1954)	69	68	1	1,4
10. Dönem (1954-1957)	31	31	0	0,0
11. Dönem (1957-1960)	178	177	1	0,6
12. Dönem (1961-1965)	173	173	0	0,0
13. Dönem (1965-1969)	134	131	3	2,2
14. Dönem (1969-1973)	143	141	2	1,4
15. Dönem (1973-1977)	185	182	3	1,6
16. Dönem (1977-1980)	213	211	2	0,9
20. Dönem (1995-1999)	49	47	2	4,1
22. Dönem (2002-2007)	178	167	11	6,2
23. Dönem (2007-2011)	112	102	10	8,9
24. Dönem (2011-2015)	135	116	19	14,1
25. Dönem (7 Haziran 2015)	132	111	21	15,9

Zeliha SAĞNIÇ

26. Dönem (1 Kasım 2015-2018)	134	113	21	15,7
27. Dönem (24 Haziran 2018....)	146	128	18	12,3
Toplam	3692	3519	173	4,7

Kaynak: (TÜİK 2021).

Kadın milletvekillerinin tekrar seçilme sıklığına bakıldığında 54 kadın parlamenterin sadece bir kez mecliste yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık iki defa seçilen vekil sayısı 26, üç dönem seçilen on beş, dört dönem seçilen dördüttür. En fazla seçilen beş defa ile Bihlun Tamaylıgil'dir. Kısacası meclise giren CHP üyesi kadınların yaklaşık üçte biri sadece bir defa seçilmiştir. 54 kadın parlamenter bir daha seçilemezken 46 kadın milletvekili birden fazla seçilmeyi başarmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadınların sayısal oranda temsilinin önemi olduğu kadar onların toplumsal özellikleri ve seçim coğrafyaları da oldukça önem arz etmektedir. Diğer bir ifade ile kadınların siyasal temsilde sosyal, kültürel ve siyasal kaynaklar temsiline nitelik değerini büyük oranda etkilemektedir (Yüksel 2021b: 111). Kadın milletvekillerinin toplumsal niteliklerinin, temsil ettikleri diğer kadınlar açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Günümüzde yaşanan küreselleşme ile birlikte çok aktörlü siyasi yaşam deneyimi ön plana çıkmaktadır. Küreselleşme ulus-devletlerin ekonomik, siyasi ve kültürel iktidarlarını olumsuz etkilemesiyle ulus-aşırı aktörler gündeme gelmeye başladı. Tüm bu süreçler siyasi yapıyı da değişime sürükledi. Bireylerin bizzat siyasete katılımının olduğu, siyasal kararların alınmasında ve uygulanmasında söz sahibi olabilecekleri temsil biçimi önem kazanmaktadır (Mert Kaymaz 2020: 65-66). Tüm bu olgular nedeniyle artık parlamentolar da çeşitli kimliklere sahip bireylerin siyasal alana katılımını sağlama yolunda adımlar attılar.

Kadın Milletvekillerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Siyasi partiler bir seçim çevresinde sürekli oy ve seçmen desteğini arttırmayı hedeflemektedirler. Bu amaç doğrultusunda da bölgede en uygun aday ile seçime katılmayı hedeflerler. Seçime giren adayların kişisel özellikleri, seçim çevresinin problemlerine aşinalıkları, bu bölgede daha önce başarılı hizmetler sunması da gerek partiler gerekse seçmen tercihleri bakımından önemlidir. Seçim çevresi ile iş-doğum-aile olguları da birbirini etkilemektedir. Partiler açısından özellikle parti içerisinde daha önce çalışmış olmak da önem arz etmektedir (Bilir 2008: 13).

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Kadın milletvekillerinin doğum ve seçim bölgeleri, siyasal alanda temsili oldukça etkilemektedir. Cumhuriyet Halk Partisinde elde ettiğimiz veriler doğrultusunda seçim ve doğum bölgeleri arasında çok fazla fark bulunmamaktadır. Ege Bölgesi bu konuda istisnadır. Tablo 2 incelendiğinde doğum yeri Ege Bölgesi olan 25 vekil bulunurken seçim bölgesi olan 39 parlamenter vardır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde, seçilen bir milletvekili varken doğum yeri bu bölge olan hiçbir kadın milletvekili bulunmamaktadır. Bu durum ise bölgede yaşayan kadınların siyasal alandaki temsili için oldukça sorunludur. Öte yandan anlamlı bir sayıda kadın milletvekilinin yurt dışı doğumlu olduğu görülmektedir. Bu vekillerin seçim bölgesinden elde edilen verilere bakıldığında ağırlığın Marmara Bölgesi'nde olduğu anlaşılmaktadır. Doğum yeri yurt dışı olan vekillerin büyük çoğunluğu cumhuriyetin kurulduğu tek partili dönem içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Doğum ve Seçim Bölgelerine Göre Dağılımı

Bölgeler	Doğum Bölgesi		Seçim Bölgesi	
	Kişi	Yüzde	Kişi	Yüzde
Marmara Bölgesi	64	37	63	36,4
Ege Bölgesi	25	14,5	39	22,5
İç Anadolu Bölgesi	33	19,1	30	17,3
Karadeniz Bölgesi	16	9,2	15	8,7
Akdeniz Bölgesi	11	6,4	14	8,1
Doğu Anadolu Bölgesi	9	5,2	11	6,4
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	0	0	1	0,6
Diğer	15	8,7	0	0
Toplam	173	100	173	100

Doğum bölgesi olarak ilk üç sırada, sırasıyla Marmara, İç Anadolu Bölgesi ve Ege Bölgesi bulunmaktadır. Esasen bu eğilim TBMM'deki kadın milletvekilleri geneli için de geçerlidir. Diğer bir ifade ile 1935-2018 arası dönemde TBMM'de görev alan kadın vekillerin seçim bölgelerine göre dağılımda ilk üç sırada Marmara, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin geldiği görülmektedir (Yüksel 2021a: 155). CHP'li kadın vekiller açısından bakıldığında seçim bölgesi olarak ilk üç sırada Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin yer aldığı görülmektedir. Esasen çeşitli kamuoyu araştırmalarının da ortaya koyduğu üzere CHP daha ziyade bu üç

bölgede yüksek oy tabanına sahip bir partidir. KONDA Araştırma ve Danışmanlığın verilerini derleyen Ağırır'ın (2010: 10) elde ettiği bulgular ışığında CHP'nin sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş yerleşim merkezlerine doğru oy potansiyelinin arttığını buna karşılık Türkiye'deki ilçelerin yaklaşık yarısında CHP varlığının görülmediğine işaret eder. Geleneksel yaşamın, ilişkilerin ve değerlerin ağırlıklı olduğu yerleşim yerlerinde partinin varlığı oldukça sınırlıdır. Günümüzde bu alanda yaşayan bireylerin oy verme eğilimi daha çok muhafazakâr siyasi anlayışa sahip AK Parti'den yana olmaktadır (Ağırır 2010: 10). Tablo 2'de de görüldüğü üzere geriye kalan diğer bölgeler hemen hemen yakın oranlarda birbirini takip etmektedir. Akdeniz, Ege, Doğu Anadolu ve Güneydoğu bölgelerinde doğum yerlerine oranla seçim bölgesi oranlarında bir artış bulunmaktadır.

Kendi doğdukları bölgeden milletvekili seçilen 85 milletvekili bulunmaktadır. Meclis içerisine giren kadın milletvekillerinin büyük çoğunluğu, büyükşehirlerde doğan ve yine büyükşehirlerden seçilen vekillerdir. Tüm dönemlerde Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin temsilinin oldukça sınırlı olması dikkat çekmektedir. O bölgelerde yer alan kadınların, CHP içerisinde ve mecliste temsili sağlanamamaktadır. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu da gerek kadın milletvekili gerekse erkek milletvekili seçilme oranı oldukça azdır. Son yapılan milletvekili seçimlerinde (2018) Güneydoğu Anadolu Bölgesinde %84,3 oranında katılım sağlanırken 65 milletvekili bu bölgeden meclise girdi. 65 milletvekilinin sadece 4 tanesi Cumhuriyet Halk Partisi mensubudur. Kuzeydoğu Anadolu'dan seçilen 20 vekilden bir, Orta Doğu Anadolu'dan seçilen 34 parlamenterden ise 3 tanesi CHP mensubudur (Türkiye İstatistik Kurumu 2022). Doğu bölgelerinden seçime katılan CHP'li milletvekili adaylarının seçilme oranları oldukça düşüktür.

Cumhuriyet Halk Partisi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çeşitli sosyo-kültürel ve toplumsal faktörlerden ötürü güçlü bir toplumsal destek bulmakta zorlanmıştır. Özellikle çok partili hayata geçiş sonrası DP Türkiye genelinde olduğu gibi bu bölgelerde de geniş toplumsal destek elde etmiştir. Tablo 2'de değinilmesi gereken diğer bir bölge Karadeniz Bölgesidir. Bu bölgenin yoğunluğu özellikle tek parti zamanında fazladır. Hatta tek partili dönemde Karadeniz Bölgesinden meclise seçilen kadın milletvekillerinin oranı diğer bölgelerden daha fazladır. Öte yandan çok partili yaşama geçildikten sonra bu bölgeden meclise seçilen kadın vekil oranında hızlı bir düşüş meydana gelmiştir.

Kadın Parlamentelerin Kültürel Sermayeleri

Sosyal bilimler alanında, birey ve toplum açısından yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen veriler gösteriyor ki eğitimin önemi her geçen gün artmaktadır. Eğitim demokratik toplumlarda toplumsal hareketliliğin en önemli kanallarından biridir. Bu doğrultuda eğitimin seviyesi de oldukça önem arz etmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda, kişilerin eğitim düzeyi ile toplumsal statülerini arttırmada pozitif yönlü bir korelasyon bulunmaktadır. Diğer bir deyişle bireylerin aldıkları eğitimin seviyesi arttıkça, siyasal ve toplumsal alanda üstelendikleri roller değişmekte ve işgal ettikleri konumları da yükselmektedir (Arslan 2020: 21). Türkiye’de de eğitim, yönetici kadroyu belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Tek parti döneminde, yönetici seçkinler, toplumun diğer kesimlerine oranla daha iyi eğitilmiş asker-sivil bürokratlar olarak toplumu uzun süre rekabetsiz şekilde yönetmiştir. Eğitim, yönetimin meşrutiyet temelini oluşturmuştur. Eğitimin siyasal yaşama olumlu bir hava kattığı, daha uzlaşması kimlikler ortaya koyduğu da aşikârdır (Alpaslan 2018: 557). Türkiye’de parlamenter olabilmenin yolu sosyal alanda nüfuz sahibi olabilmekle doğru orantılıdır. Kadınlar ne kadar yüksek eğitim alırlarsa o derecede kamusal alanda da görünür olabilmektedirler. Önce kadın eğitim alır ve işe girer. Bunun sonucunda ekonomik özgürlüğünü kazandığı için kamusal ve aynı zamanda siyasal hayatta daha görünür hale gelir. Bu doğrultuda politika yapma işi de para ile ilgili olmasından dolayı toplumsal alanda yüksek statü sahibi olması gerekmektedir. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın milletvekilleri arasında öğrenimlerini yurt dışında tamamlamış vekillerinde olması, onların maddi sıkıntı içerisinde olmadıklarını göstermektedir (Deniz 2007: 8).

Cumhuriyet Halk Partisinde, seçilen kadın vekillerin eğitim düzeylerine bakıldığında yüksek oranda üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu durum TBMM geneli ile benzer bir eğilim sergilemektedir (Yüksel 2021a). Üniversite mezunu %80,9 oranında kadın parlamenter bulunurken bu oranın %12,1’i yüksek lisans, %14,5’i ise doktora mezunudur. Lise ve doktora mezunu aynı orana (%14,5) sahiptir. Atatürk kadınların meclise ilk girdikleri beşinci döneme okula hiç gitmemiş iki ismi de dâhil etmiştir. Bu isimler Hatı Çırpanoğlu ve Ferruh Gürgüp’tür. CHP’nin kadın vekillerinin eğitim durumlarına göre dağılıma bakıldığında bir kişinin ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. O da 24. dönem milletvekili Sabahat Akkiraz’dır.

Tablo 3: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Kişi	Yüzde
---------------	------	-------

Okula Hiç Gitmeyen	2	1,2
İlkokul Mezunu	1	0,6
Ortaokul Mezunu	5	2,9
Lise Mezunu	25	14,5
Üniversite Mezunu	140	80,9
Yüksek Lisans Mezunu	21	12,1
Doktora	25	14,5
Toplam	173	100

Eğitim düzeyi, kadın milletvekillerinin kültürel sermayesini göstere ve siyasi alana katılımını etkileyen önemli bir özelliktir. Çağ koşullarını yakalamak, hazır bulunurluğu sağlama, siyaset bilgisini artırma gibi birçok faktörü etkilemektedir. Bu nedendir ki iyi eğitim alan kadınların siyasal alana katılımı da görece daha kolay olmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekillerinden elde edilen verilen gösteriyor ki eğitim seviyesi artan kadınların siyasal hayata katılımı da daha kolay olmaktadır.

Kadın vekillerin sosyo-kültürel konumunu gösteren bir diğer faktör ise yabancı dil bilgisi düzeyidir. Dünya küreselleştikçe yabancı dillere olan ilgide ve yaşanan dünya içerisinde dil bilmeye duyulan gereklilik de artmaktadır. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekillerinin Türkçe dışında başka bir dil bilme oranları oldukça yüksektir. Kadın vekiller arasında en az bir yabancı dil bilenlerin oranı % 88,9'dur. Bunu takiben iki dil ve üç dil bilenler gelmektedir. Kadın parlamenterler arasında en fazla yabancı dil bilenlerin bildikleri dil sayısı altıdır. Türkçe dışında dil bilmeyen 19 vekil bulunmaktadır. Bu vekillerin ağırlığı ise beşinci dönemdedir.

Tablo 4: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Türkçe Dışında Bildikleri Dillere ve Bilinen Dil Sayısına Göre Dağılımı

Dil Sayısı	Kişi	Yüzde	Bilinen Dil	Kişi	Yüzde
Bir Dil Bilenler	107	61,8	İngilizce	111	45,9
İki Dil Bilenler	35	20,23	Fransızca	64	26,4
Üç Dil Bilenler	7	4,04	Almanca	26	10,7
			İspanyolca	5	2,1
Dört Dil Bilenler	2	1,2	Arapça	4	1,7

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

			Rumca	3	1,2
Altı Dil Bilenler	3	1,7	Farsça	3	1,2
			İtalyanca	3	1,2
Dil Bilmeyenler	19	11	Diğer	4	1,7
			Dil Bilmeyen	19	7,9
Toplam	173	100	Toplam	173	100

Kadın parlamenterlerin bildikleri dillerin dağılımını incelendiğinde 10 farklı dil bildikleri görülmektedir. Bunlar İngilizce, Fransızca, Almanca, Rumca, Arapça, İspanyolca, Farsça, İtalyanca, Ermenice ve Latince'dir. İlk sırada bilinen dil % 45,9 gibi bir oranla İngilizce gelmektedir. Fransızca ve Almanca da İngilizceden sonra en fazla bilinen diller arasındadır. İngilizce, Fransızca ve Almanca'nın bilinme oranları ile diğer diller arasında büyük farklar söz konusudur. Bu tablonun oluşmasında Osmanlı'nın son döneminde başlayan ve cumhuriyetin kurulması ile devam eden batılılaşma çabalarının ve bunun eğitim sistemine yansımalarının etkisi vardır. Osmanlı döneminden itibaren eğitim kurumlarının büyük kısmında uzun yıllar boyunca yabancı dil olarak öğretilen Arapça ve Farsça yerini batı Avrupa dilleri almaya başlamıştır. Almanca, Fransızca ve İngilizce okul programlarına eklenmiş olup Farsça tamamen kaldırıldı. Arapça ise sadece İmam Hatip Liselerinde görüldü. Tek Parti döneminde özellikle Fransızca popüler hale gelmiştir (Suna ve Durmuşçelebi 2013: 9-10). Elde edilen veriler gösteriyor ki tek parti döneminde kadın milletvekilleri arasında en fazla bilinen dil Fransızca olurken çok partili hayatla birlikte Fransızca önemini kaybetti.

1950 sonrası yaşanan siyasi gelişmeler ışığında ABD'nin Türkiye ile yakın ilişkiler kurması eğitime yansımış olup okullarda verilen yabancı dilin de İngilizceye kaymasına neden oldu. 1970 sonrasında ise devlet okullarında bazı derslerin İngilizce anlatılması gündeme gelerek Anadolu Liseleri açıldı (Suna ve Durmuşçelebi 2013: 11). Özellikle 1950 sonrası parlamenterlerin dil bilme eğiliminde İngilizcenin oranı artmakta ve Fransızca bilme oranları düşmektedir.

Teknolojinin artması, ulaşım imkanlarının gelişmesi ile birlikte dünya giderek global hale geldi. Kişiler eğitim, meslek seminerleri, iş seyahatleri gereğiyle sürekli dolaşım halindedirler. Bunun getirisi olarak ortak bir dil bilme gerekliliği de beraberinde geldi. Yaşanan tüm bu gelişmeler ise İngilizcenin önemini arttırmıştır. Türkiye'nin kültürel geçmişinin olduğu dillerin, Cumhuriyet Halk Partisi kadın vekillerin arasında bilinme oranı oldukça azdır.

Özellikle Türkiye’de Kürt nüfusunun olması ancak bilinen diller arasında yer almaması dikkat edilmesi gereken bir husustur. Arapça, Farsça ve Rumca gibi dillerin ise kadınların meclise girdiği ilk dönem olan beşinci dönemde ağırlıkları olduğu görülmektedir. Genel olarak incelendiğinde, Cumhuriyet Halk Partisine mensup kadın vekillerin Türkçe dışında dil bilme oranları oldukça fazladır.

Kadın Parlamenterlerin Toplumsal-Sınıfsal Kökenleri

Elit sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar da elde edilen bulgular geleneksel toplumsal yapılarda, üst statüye ulaşmada, doğuştan getirilen birtakım toplumsal niteliklerin belirleyici olduğunu göstermektedir. Bunlar aristokratik faktörler şeklinde ele alınmaktadır. Demokratik toplumlarda ise atfedilen statülerden ziyade doğduktan sonra emek harcanarak kazanılan statüler önemlidir (Arslan 2012: 601). Sonradan elde edilen bu statülerin kazanımında en etkili mekanizma eğitimidir. Kadınların toplumsal alandaki statüsünün göstergelerinden olan “meslek,” önemli sosyoekonomik bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahip olunan mesleğin, toplumsal alandaki statüsünün yüksek olması kadının, siyasi konulara yönelik ilgisinin artması ile doğru orantılıdır. Ayrıca bürokratik yapı ile de ilişki kurmasını kolaylaştıracaktır. Burada belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise yüksek statülü mesleklere sahip kadınların birçok siyasi katılma türünü daha rahat bir şekilde gerçekleştirdiğidir (Özdemir 2019: 260). Yüksek statülü meslek sahibi kadınların gelirleri de doğru orantılı artmaktadır. Gelirin artması demek siyasi hayata katılımın daha kolaylaşması demektir. Bu kabul edilen genel bir kanıdır.

Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın parlamenterlerin meslek dağılımına bakıldığı zaman oldukça çeşitlilik içerdiği görülmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 5’te görüldüğü üzere meslek dağılımında ilk sırada eğitim meslek grubuna mensup olanlar gelmektedir. Tablo 5’e bakıldığında mesleği eğitimci olan %23,1 oranında kadın parlamenter olduğu görülmektedir. Eğitim alanı parlamento içerisinde en fazla temsil edilen meslek grubudur. Bunun nedeni olarak kadınlara yüklenen birtakım toplumsal roller olduğunu söylemek mümkündür. Bu roller toplumsal cinsiyet olgusu ile yakından ilgilidir. Küreselleşme ve yaşanan kapitalistleşme ile bazı mesleklerin tanımlayıcı özelliklerinin değiştiği görülmektedir. Öğretmenlikte bu mesleklerden bir tanesidir. Toplumda değişen koşullar öğretmenliği de etkilemekte ve “kadın mesleği” olarak sınıflandırmaktadır (Erginer ve Saklan 2020: 368). Özellikle tek parti döneminde, Batılılaşma, çağdaşlaşma amacıyla hayata geçirilen reformların topluma en hızlı şekilde aktarılması amaçlanmıştır. Bunu sağlayan araçlar ise

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

“kadınlar” seçilmiş ve toplumsal rolleri gereği aşına oldukları eğitim alanına yönlendirilmişlerdir. Bunun sonucunda öğretmenlik mesleği kadınlara kodlanmış oldu ve kadın işi olarak nitelendirildi.

Tablo 5: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Kişi	Yüzde
Eğitimci/Eğitim Bilimci	40	23,1
Hukuk	31	17,9
Ekonomist (İktisat)/İşletme	28	16,2
Doktor	21	12,1
Mühendis	10	5,8
Diplomat/ Uluslararası İlişkiler	7	4,1
Edebiyat Alanı	6	3,5
Mimar	3	1,7
Fen Bilimleri	3	1,7
Antropolog	2	1,2
Siyasal Bilimler	2	1,2
Sanayici	2	1,2
Felsefeci	2	1,2
Çiftçi (Ziraat)/Tarım/Seracı	2	1,2
Müzişyen	2	1,2
Meslek Sahibi Olmayan	4	2,3
Diğer	8	4,6
Toplam	173	100

Mesleği eğitim olanları hukuk ve ekonomist (iktisat)/işletme meslekleri takip etmektedir. Hukuk mesleğine mensup vekillerin oranı %17,9 olup bu oran 1935-2018 arası dönemde TBMM’de görev alan kadın vekillerin ortalamasına yakındır. Söz konusu dönemde TBMM’de hukuk mesleğine mensup kadın vekil oranı %20’dir (Yüksel 2021a: 157). Hukuk kökenlileri %16,2 ile ekonomist/işletme mesleğine sahip olanlar takip etmektedir. Özellikle 2002 sonrası kadın milletvekillerinin meslek dağılımı oldukça farklılık göstermektedir. 2002

sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi'nden meclis içerisinde en fazla temsil edilen meslek dalı ekonomist/işletme alanıdır. Bu dönem eğitim alanından mezun olan sadece bir parlamenter bulunmaktadır. Türkiye'de meclise yansıyan meslek dağılımı 2000 sonrası yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal alanda ki köklü değişimden etkilenmiştir (Sar 2021: 29). Bu meslek gruplarını doktor (%12,1), mühendis (%5,8), diplomat/uluslararası ilişkiler (%4,1) mesleğine sahip kadın milletvekilleri takip etmektedir. Mesleği belli olmayan ya da mesleğinin ev hanımı olduğunu beyan eden kadın vekil sayısı dördüttür. Diğer başlığı altında yer alan sekiz vekilin mesleklerine bakılacak olursa; bankacı, tüccar, kimyager, sosyolog, gazeteci, eczacı, iletişimci ve araştırmacı olan parlamenterler bulunmaktadır.

Kadın parlamenterlerin yaptıkları iş alanına bakıldığında meslekleri ile birkaç farklılık göstermektedirler. Yine ilk sırada eğitim yer almaktadır. Vekillerin %27,2'si öğretmen ya da okul müdürüdür. %15,0'i ise öğretim üyesidir. Eğitim sektörünü takiben %15,6 gibi bir oranla hukuk yer almaktadır. Daha sonra %9,2 ile doktorluk, %6,4 ile özel sektörde yöneticilik, %2,9 ile belediye meclis üyeliği yapmış olan kadın milletvekilleri gelmektedir. Diğer başlığı altında yer alan sekiz vekil meclise girmeden önce memur, tüccar, radyo-televizyon yapımcısı, gazeteci, sanatçı-müzisyen, bakanlık müşaviri, eczacı olan parlamenterlerdir.

Tablo 6: Chp Üyesi Kadın Milletvekillerinin Meclise Seçilmeden Önce Yaptıkları İşlere Göre Dağılımı

Yaptığı İş	Kişi	Yüzde
Öğretmen / Okul İdarecisi	47	27,2
Hukuk	27	15,6
Öğretim Üyesi-Araştırma Görevlisi	26	15
Doktor	16	9,2
Özel sektörde yönetici	11	6,4
İş Adamı/Kadını	7	4
Yazar	7	4
Belediye Meclis Üyesi	5	2,9
Planlama Uzmanı	4	2,3
Mühendis	4	2,3
Bankacı	3	1,7

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Diplomat/ Diploması	3	1,7
Mimar	3	1,7
Çiftçi (Ziraat)/Tarım/Seracı	2	1,2
Diğer	8	4,6
Toplam	173	100

Kadın vekillerin daha önce siyasi alan içerisinde bulunma durumu farklılık göstermektedir. Aynı zamanda birden fazla görevde buldukları da elde edilen veriler arasındadır. CHP’de belediye meclis üyesi olan 29 kadın parlamenter bulunmaktadır. STK’ya (vakıf, dernek, vb. Üye veya yöneticilik) katılan toplam 86 tane vekil vardır. Yerel yönetici (belediye başkanı ve yardımcısı) 6 kişi bulunurken 1 kadın vekil bakanlık müşaviri, 3 kadın vekil ise diplomat görevini yapmaktadır. Yerel siyasi alandan gelen kadın vekillerin sayısı oldukça azdır. Bu durum da CHP içerisinde yerel yönetimlerde kadınların az oranda yer aldığını kanıtlar niteliktedir.

Kadın Parlamenterlerin Medeni Durumları

Milletvekillerin toplumsal niteliklerini ve sosyo-demografik özelliklerini etkileyen bir diğer önemli faktör ise medeni durum ve çocuk sayılarıdır. Geleneksel Türk toplum yapısı ve ataerkil sistem, kadınlardan aile yaşantısına sahip olmasını beklemektedir. Aile kurumu, Türk toplumu için oldukça önem taşımaktadır. Nitekim parlamentoya giren kadınlardan da bu niteliklere sahip olması istenmektedir. Öte yandan özel alanda yani aile alanında kadına atfedilen toplumsal roller gereği sorumluluklarını azaltmış ve kendisini siyasi alana adayın kadın vekiller beklenmektedir. Bu olgu da kadınların genç yaşta meclise girmesini engeller niteliktedir. Türk yaşamına paralel bir şekilde görülmektedir ki parlamento içerisinde aile kurmuş evli olan kadın vekillerin ağırlığı söz konusudur. Bu olguda bekar milletvekili adaylarının parti içerisinde seçilme ve meclise girme oranları ile şanslarının düşük olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 7: CHP Üyesi Kadın Milletvekillerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Kişi	Yüzde
Evli	125	72,3
Bekar	48	27,8
Toplam	173	100

Milletvekillerinin sosyo-kültürel faktörlerinin değerlendirilmesinde bir diğer önemli unsur ise aile yapısıdır. Kadın parlamenterlerin medeni durumuna bakıldığında evli olan

vekillerin oranı %72,3'tür. Bekarların sayısı ise 48'dir. Sanayileşmenin artması ve gelişen teknoloji ile yeniliklerin topluma entegre olması aileye de yansımıştır. Tarım toplumundan endüstri toplumuna giden süreçte çekirdek aile yapılanmaları görülmektedir. Türkiye'de de aile yapısı küreselleşme ile değişmiştir. Geleneksel büyük aileden, çağdaş küçük aile ve tek ebeveynli ailelere doğru geçiş söz konusudur (Tezer vd. 2007: 777). Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın parlamenterlerin aile yapısı incelendiğinde toplam 125 vekilin çocuk sahibi olduğu bilinmektedir. En fazla 5 çocuk sahibi olan vekil varken en az 1 çocuk sahibi olan vekiller de bulunmaktadır. Çocuk sayısı olarak ağırlık 1 ve 2 çocuk sahibi olan vekillerindir. Elde edilen veriler ışığında kadın milletvekillerinin genelinin çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Kadın parlamenterlerin diğer özelliklerine bakıldığında seçilme yaşlarının ortalaması yaklaşık 46'dır. Yani kadınların belirli bir birikime ulaştığı, ailesini kurduğu, çocuklarının olduğu bir döneme tekabül etmektedir. Partiden meclise giren en genç milletvekili 29 yaş ile Aysu Bankoğlu'dur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir devletin parlamentosuna, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının yansımaları gerekmektedir. Toplum ile parlamento paralel bir yapıya sahip olmalıdır. Bu nedenle parlamentoya giren milletvekillerinden, toplumun genelini yansıması beklenmektedir. Bu beklenti siyasi iktidarı belirleme ve etkileme açısından önem taşımaktadır. Siyasi elitler, talep iletilme, eleştirme gibi önemli nüansları iktidara iletilmede birincil konuma sahip olmaları bakımından önemlidir. Türkiye parlamentosunun genel görünümüne bu doğrultuda bakıldığında erkek parlamenter ağırlıklı meclisler söz konusudur. Kadınlar, her dönem meclise girerken birçok engelle karşılaşmışlardır. Araştırmanın konusu olan Cumhuriyet Halk Partisinde de kadın parlamenterlerin, 1935 tarihinde başlayan siyasi yolculuğu zaman zaman kesintilere uğramış ve bazı meclis dönemlerinde oranlarında oldukça azalmalar yaşanmıştır. Kadın parlamenter oranları zaman içerisinde dalgalanma yaşayarak istikrarsız bir görünüm sergilemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olarak TBMM'ye seçilen toplam 173 kadın milletvekiline ait veriler incelenerek Türkiye'de kadınların siyasete katılımı ve siyasal temsilinin dinamikleri hakkında bir tartışma yürütülmüştür. Elde edilen bulgular sonucunda meclise giren kadınların büyük çoğunluğu iyi bir sosyal çevreden gelmektedir. Belirli sermayeye sahip oldukları ve aile bakımından da topluma oranla daha zengin ailelerin varlığı görülmektedir. Eğitim seviyesi yüksek milletvekilleri parlamentoda yer alırken yine

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

parlamentarlerin büyük çoğunluğu Türkçe dışında en az bir yabancı dil bilmektedir. Milletvekili olmadan önce çalıştıkları mesleklere bakıldığında büyük bir farkla eğitim alanı ön plandadır. Eğitimden sonra ise hukuk, doktor, özel sektörde yönetici olan kadınlar gelmektedir. Görüldüğü üzere toplumda prestijli işlerde çalışan kadınların parlamentoya girme oranları da artmıştır. Kısacası kadın milletvekillerinin eğitim, donanım, kariyer ve deneyim olarak üst seviyelerde olduğu görülmektedir. Tüm bu nitelikler, Cumhuriyet Halk Partisinde seçilebilmelerini sağlayan görünmeyen ön koşullardır. Kadınların niteliksel temsiline bakılacak olursa topluma nazaran daha üst düzey kadınların temsili söz konusudur. CHP'nin kadın milletvekilleri seçmede seçkin bir yapısı olduğu görülmektedir. Türkiye hala gelişmekte olan bir ülkedir. Kırsal kesimde yaşayan tarımla, hayvancılıkla uğraşan kadın sayısı azımsanmayacak durumdadır. CHP'nin seçkin kadrolarının bu kadınları temsiline ne kadar etkin olduğu sorulması gereken bir sorudur.

Cumhuriyetle birlikte her alanda birçok kanun kabul edildi. Kabul edilen yasalarla kadınlarında tezahürü top yekûn değiştirilmeye çalışıldı. Kadına verilen bu haklar bütüncül ve devrimsel bir nitelik taşımaktadır. Yaşanan gelişmeler önce kadınlara yasal hak tanıma sonra ise işlevsel anlamda eşitliği egemen kılacak yollar açma şeklinde oldu (Deniz 2019: 80). Batılılaşma algısı ile toplumsal alanda önemli bir yere gelen kadınlar, laik ulus devleti inşasında vazgeçilmez olarak görüldüler. Devlet desteği ile çalışma ve eğitim alanına katılan kadınlar, özel alanlarından çıkarak kamusal alana dahil oldular. Kadınlar, eğitim ve çalışma alanına katılarak ve gelişen dünya şartlarının da etkisi ile giderek bilinçlendiler. Devletin bütüncül yasal düzenlemeleri de kadınları destekleyen ve toplumsal statüsünü etkileyen en önemli unsurlardır. Kadınların siyasete girişi ise yine tek parti döneminde birçok batılı devletten daha erken olmuştur. Tüm bu nedenlerle CHP tarihi ele alındığında tek parti dönemi ayrı bir yer tutmaktadır. Çok partili hayatla birlikte değişen şartlar, CHP içerisinde tek parti dönemine tezat unsurlar ortaya çıkarmaktadır. Hızla düşüş yaşayan kadın vekil sayısı bu dönemin en çarpıcı gerçeğidir. 1946-2002 yılları arasında meclise giren kadın siyasi sayısı oldukça azdır. 1989 yılında kabul edilen cinsiyet kotası ile birlikte ayrıca kadın hareketlerinin şiddetinin artması ile tekrar yükselişe geçen bir oran söz konusudur. Ancak yine de kadınların günümüze kadar geçen sürede temsil oranlarına bakıldığında katılımcı demokrasiye aykırı olduğu görülecektir.

Siyasal katılım, temelde, farklı çevrelerde yaşayan insanlara temsil imkânı sağlamaktadır. Farklılıkların korunmasını ve toplumda dengenin, uzlaşmanın, istikrarın oluşumunu sağlarken aynı zamanda farklı görüşteki bireylerin de temsiline sağlanmasına olanak vermektedir. Kadınların siyasal alandaki temsil sorunu da bu olgular neticesinde önem

kazanmaktadır. Türkiye’de erkeklerin bile siyasal alana katılımında sınıfsal ve bölgesel ayrımlara, meslek ve çıkar gruplarına, etnik/kültür gruplarına ve yaş gibi olgularına bakılmaktadır (Ünal Erzen 2019: 27). Siyasete katılan kadınlardan beklenti ise daha fazladır. Başarı olanakları, daha çok kadınların kişisel ve algısal niteliklerine dayalı ve dolayısıyla seçmen üzerinde yarattıkları imajla yakından ilgilidir. Adayın eğitimi, dini inancı, yaşı, zengin olması, mesleği bir bütün olarak Türk siyasal hayatında gerek partiler tarafından gerekse seçmen tarafından önem taşımaktadır. Ayrıca tüm bu faktörlerin seçilen adayın kişisel gelişmişlik düzeyiyle de yakından ilgisi bulunmaktadır. Mecliste yer alan kadın parlamenterlerin temsil ettiği toplum sorunları konusunda bilinçli ve ülke problemlerini çözebilecek uzmanlık ve yetkinliğe sahip olması gerekmektedir (Kurtbaş 2016: 439-440). Cumhuriyet Halk Partisi aday belirleme konusunda seçkinci bir yapıya sahiptir. Bürokratik tabanlı parti, aday belirlerken de toplumsal statüsü iyi olan bireyleri parti bünyesine dahil etmektedir. Her ne kadar aday belirleme yöntemi olarak ön seçim gösterilse de merkez yoklaması ağır basmaktadır. Sosyal demokrasi anlayışında, partinin yöneticilerinin aday saptama gibi partiyi ve üyeleri doğrudan ilgilendiren konudaki kararı elinde barındırması tabana güvenmeyen seçkinci bir sistemi ifade eder (Karakaş 2019: 54). Konunun daha anlaşılır olması ve partinin kadın milletvekillerinin değerlendirilmesinin yapılması bakımından milletvekillerin sosyo-kültürel özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Parlamenterlerin toplumsal özelliklerinin incelenmesi, partinin yapısının da daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. İncelenen milletvekilleri, konuları gereği kontrol ettikleri toplumsal kaynaklar bakımından, toplumda uyulması gereken kurulları da etkilemekte ve dolayısıyla bu kurulları da oluşturmaktadır. Bu anlamda milletvekillerinin toplumsal profilleri, temsilini sağladıkları kesim açısından önem taşımaktadır.

Kadınların siyasal yaşama katılımı her zaman daha pasif bir konumdadır. Kadınların siyasette yeterince yer alamamasının nedenleri arasında, kadının eğitim seviyesinin düşüklüğü, ailesi ile ilgili sorumluluklardan vazgeçememesi ve siyasetin erkek işi olarak algılanması sayılabilir. Kadına yüklenen ikili iş yükü ile iyi bir anne, iyi bir eş olmaya çalışan kadınlar, aynı zamanda siyasi yaşamda yükselirken yeni sorumluluklarda almaktadırlar. Kadınlar, siyasi alana girse dahi erkek siyasetçilerin imkân verdiği suretle yükselebildiği inkar edilemeyecek gerçektir. Ayrıca kadının sosyo-kültürel özelliklerinin iyi olması siyasete katılımı paralellik içerir. Kadının toplumsal özelliklerinin siyasal katılımına etkisi oldukça büyüktür. Bu argüman ile CHP kadın milletvekillerinin demografik verileri incelenmektedir. Elde edilen veriler sonucunda kadın parlamenterlerin birtakım ortak özellikleri bulunmaktadır. Cumhuriyet Halk

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

Partisinden meclise giren kadın vekillerinin büyük oranı iyi eğitim gören, iyi üniversitelere giren, toplumda belirli prestije sahip meslekleri olan, Türkçe dışında başka dil bilen seçkin kişilerdir. Çalışmada Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekilleri yaş bakımından değerlendirildiğinde genel olarak üst yaş gurubundan olan kadınların parlamentoda temsil edildikleri görülmektedir. Gerek tek partili gerekse çok partili yaşamda mecliste üniversite mezunları daha çok yer almıştır. Türkçe dışında bilinen dillere bakıldığında ise Fransızcadan İngilizceye doğru bir yönelim olduğu elde edilmektedir. Özetle tüm bu veriler ışığında Cumhuriyet Halk Partisinden meclise giren kadın milletvekillerinin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı toplumun genel niteliklerini yansıtmadığı görülmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi günümüz Türk siyasal yaşamında, siyasi anlayış olarak sosyal demokrat, liberal ve modern bir parti kimliğini benimsemiştir. Gerek programında gerek tüzüğünde vurgulanan ifadeye göre laik, demokratik ve modern Türkiye'nin destekleyicisi ve koruyucusu olarak siyasi hayatta yer almaktadır. Bu misyona sahip bir partiden, kadın temsili konusunda da pozitif bir içerik taşıması beklenmektedir. Kadın kollarının kurucusu, siyasette cinsiyet kotasına sahip ve onu uygulayan bir partidir. Kadınlara karşı pozitif ayrımcılık içeren uygulamaları kabul etmesine rağmen temsil sorunu göz ardı edilmektedir. Bu problem aslında daha büyük bir sorunu doğurmaktadır. Kadınların siyasi alanda temsili, kaynakların kullanımında ve yönlendirilmesinde söz sahibi olmak demektir. Kadın vekil sayısının artması da bu kaynakların kullanılmasında daha fazla söz sahibi olmayı gerçekleştirecektir. Kadın haklarını geliştirme ve bu hakların uygulanmasını sağlama, toplumsal cinsiyet algısını yıkma, kadınların gelişiminin önündeki engelleri kaldırmakta parlamentolarda daha kolay sağlanmaktadır. Tüm bu olguları kendisine amaç edinen kadınlar, parlamentoya girdikçe kadınların hak ve onları kullanımında da ilerleme olacaktır. Bu alanda yapılan çalışmalar aslında var olan ve hala devam etmekte olan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Kadınların gerek toplumsal gerek siyasi alanda hak ettikleri konuma gelmeleri ve artık patriarkal düzenin yıkılması günümüz dünyasında gerekli olandır.

KAYNAKÇA

- Ağırdır, B. (20,21,22 Mayıs 2010). "Cumhuriyet Halk Partisi Değişmek ya da Değişmemek (KONDA Bulgu ve Seçim Verileriyle CHP)", Radikal Gazetesi.
- Alpaslan, E. (2018). Maraş Milletvekillerinin Karakteristik Özellikleri ve Yasama Faaliyetleri (1923-1950), *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 543-582.

- Arslan, D. A. (2012). Tek ve Çok Partili Dönemlerde Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, (1) 2, 6-53.
- Arslan, G. (2020). Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 2020(1), 9-41.
- Bilir, F. (2008). Adaylık ve Mecliste Yenilenme, *Yasama Dergisi*, (9), 5-16.
- Bürgin, D. E., Yalçın, Y. vd. (2017). Yerel Yönetimlerde Kadın: İzmir İli Örneği, K. Yumlu ve Ö. Belkıs (Ed.), *Kadın ve Siyaset* içinde (121-172), Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Cansun, Ş. (2013). *AKP-CHP-Kadınlar*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Çadır, M. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İl Örneği), Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çakır, S. (2019). *Erkek Kulübünde Siyaset*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Deniz, Ş. (2007). Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2-16.
- Deniz, Ş. (2019). *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erginer, A., Saklan, E. (2020). Öğretmenlik Mesleğinin Bir Kadın Mesleğine Dönüşmesinin Yaratabileceği Sorunlara Yönelik Öğretmen Adaylarının Geliştirdikleri Çözüm Önerileri, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 363- 393.
- Gençkaya, Ö. F. (2011). Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini (1935-2007), *Yasama Dergisi*, (18), 5-34.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, H. Özel ve C. Güzel (Çev.), Ankara: Ayraç Kitapevi.
- Güneş Ayata, A. (2010). *CHP (Örgüt ve İdeoloji)*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Güneş Ayata, A. (2011). Türkiye’de Kadının Siyasal Katılımı, Ş. Tekeli (Der.), *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde (261-278), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Güvenç, N. (2002). *Yine, Yeni, Yeniden, CHP*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Kaplan, L. (1996). Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Kadın Milletvekilleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (12), 269-276.
- Karagöz, B. (2008). Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın Hareketinin Siyasal Temelleri ve “İkinci Dalga” Uğrağı, *Memleket Siyaset Yönetim*, 3(7), 168-190.
- Karakaş E. (2019). *Çağdaş Parti Örgütlenmesi: CHP ve Örgütsel Yenilenmenin Temel İlkeleri*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Kurtbaş, İ. (2016). Temsil Krizinin Aşılması ve Demokrasinin Pekişmesi Bağlamında [Bağımsız] Aday Odaklı Bir Politik Sistem Önerisi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 421-445.
- Mert Kaymaz, M. (2020). Geleneksel ve Post-Modern Siyasal Temsil Yöntemleri: Bir Karşılaştırma, *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 3(1), 59-71.
- Metintaş, M. Y. (2018). Nezihe Muhittin ve Türk Kadınının Siyasal Haklar Mücadelesi, *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 2(3), 74-97.

Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Milletvekillerinin Toplumsal Profili

- Özdemir, G. (2019). Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma-Çankırı Örneği, *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(3), 252-283.
- Sar, E. (2021). Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı ve Türkiye’de Yansımaları, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 20-40.
- Suna, Y., Durmuşçelebi, M. (2013). Türkiye’de Yabancı Dil Öğrenme-Öğretme Problemine İlişkin Yapılan Çalışmaların Derlemesi, *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 7-24.
- Şen, A. F., Yenigün Altın, Ş. (2019). Sosyal Demokrasiden Yeni Sağa CHP’nin Söylemsel Dönüşümü: Bir Siyasal Söylem Çözümlemesi Denemesi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 434-461.
- Tezer, Ş., Cevher, F. ve Nilgün F. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış (775-790), Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2021). <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim: 01.12.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Ankara: TÜİK.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). <https://www.tuik.gov.tr/>(Erişim: 05.12.2021).
- Tütüncü Esmer, G. (2008). Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(3), 69-85.
- URL-1: “Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)”. <https://chp.org.tr/> (Erişim: 25.12.2021).
- URL-2: “Cumhuriyetin İlk Yıllarında ve AKP Döneminde Kadına Bakış Farklılıklar”. [Htpps://Chpkadin. Chp.Org.Tr/Yayinlar/37/Kadinkollariyayinlari.aspx](https://chpkadin.chp.org.tr/Yayinlar/37/Kadinkollariyayinlari.aspx) (Erişim: 30.12.2021).
- URL-3: “Cumhuriyet Halk Partisi YDK Üyeleri”. <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/ydk-uyeleri> (Erişim: 10.01.2022).
- URL-4: “Cumhuriyet Halk Partisi MYK Üyeleri”, <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/myk-uyeleri> (Erişim: 10.01.2022).
- URL-5: “Cumhuriyet Halk Partisi Parti Yönetimi İl Başkanları”. <https://www.chp.org.tr/parti-yonetimi/il-baskanlari> (Erişim: 10.01.2022).
- Ülger Eroksal G. (2017). Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Uygulamalarıyla İlgili Bir Değerlendirme, *Yasama Dergisi*, (31), 30-31.
- Ünal Erzen, M. (2019). Siyasette Cinsiyet Eşitsizliği, *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, (8), 21-32.
- Yaraman, A. (2015). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili: Dişiliksiz Siyaset*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yüksel, M. (2021a). Engendering the Parliament: A Study of Women Deputies in Turkey, 1935–2018, E. A. Bekaroğlu ve G. Kaya Osmanbaşoğlu (Ed.), *Turkey’s Electoral Geography* içinde (152-181), London: Routledge.
- Yüksel, M. (2021b). AK Parti ve Kadınların Siyasal Temsili, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(2), 99-118.

